

Motion till riksdagen 2021/22:2540

av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD)

Barnvänlig familjerätt

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	2
Motivering	5
Barndomsgaranti.....	6
Fastställande av faderskap.....	6
Gemensam vårdnad som norm	7
Familjemedling för barnets bästa vid separationer och vårdnadstvister	8
Vårdnadsöverflyttning och adoption	9
Undersök möjligheterna till bättre ersättning till vigselförrättare	10
Vigselförrättande i de nordiska grannländerna.....	11
Utred möjligheter till en effektivare bodelningsprocess	11
Förtydliganden i sambolagen (2003:376) för att undvika informella barnäktenskap	12
Barnäktenskap	12
Tvångsäktenskap	13
Arrangerade äktenskap och arrangerade kusingiften	15
Månggifte	15
Digitaliserad hantering av dokument.....	16
Testamenteregister	17
Utvidgad arvsrätt	18
Digitalt arv efter avliden.....	18
Översyn av gode män och förvaltare.....	19

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en barndomsgaranti och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nollvision mot barnmisär och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över föräldraskapen i syfte att möjliggöra tidigare fastställande av faderskap och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en rutin bör fastställas inom mödravården om att inleda processen för fastställande av faderskap i de fall föräldrarna ger sitt medgivande och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gemensam vårdnad bör bli automatisk om faderskapet är fastställt vid barnets födelse och om det inte finns uppenbara skäl emot gemensam vårdnad och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en känd fader till ett barn per automatik ska tillerkännas gemensam vårdnad om det är till barnets bästa och det inte finns uppenbara skäl emot det och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en lagändring som innebär att en man som tror sig vara far till ett barn ska ha rätt att väcka talan och begära ett faderskapstest samt att han direkt ska fastställas som far till barnet om ett positivt testresultat kan uppvisas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa gemensam vårdnad som norm och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att då fadern till barnet är känd ska denne automatiskt tillsammans med modern bli barnets vårdnadshavare och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tvister kring vårdnad i första hand ska lösas genom familjemedling och domstolsmål undvikas och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en särskild stödperson bör utses åt barnet senast i samband med familjemedling och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbildning av familjemedlare och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över förutsättningarna att i större utsträckning möjliggöra vårdnadsöverflyttning och adoption av placerade barn och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barnets bästa verkligen bör gå före alla andra intressen vid vårdnadsöverflyttning och adoption av placerade barn och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förändra regelverket kring vårdnadsöverflyttningar så att de görs i den ordning som är mest lämplig och ändamålsenlig för barnet och tillkännager detta för regeringen.

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över adoptionslagstiftningen och kunskapsspridningen för att underlätta för nationella adoptioner och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till förenklad adoptionsprocess av barn för familjehemsföräldrar, i fall där det är till barnets bästa, och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka möjligheterna till förhöjd ersättning till vigselförrättare och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över lagstiftningen för möjligheterna för borgerliga vigselförrättare att få sitt förordnande prövat i de nordiska grannländerna och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge borgerliga vigselförrättare möjlighet att förrätta vigsel av svenska brudpar i de nordiska grannländerna och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att med utgångspunkt i promemorian Några bodelningsfrågor (Ds 2005:34) utreda möjligheterna till en effektivare bodelningsprocess med en rimlig bortre tidsgräns och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka om förtydliganden behövs i sambolagen (2003:376) för att undvika informella barnäktenskap och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inga barn i Sverige ska vara gifta och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera att ingå eller på något sätt bidra till barnäktenskap i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även inofficiella barnäktenskap ska kunna bestraffas och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffet för barnäktenskap ska skärpas och ge längre fängelsestraff och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga förekomsten av barnäktenskap och inofficiella barnäktenskap och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagar och regler inte ska anpassas efter att barn ska vara gifta och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagar och regler ska förändras så att det klart framgår att barn aldrig ska betraktas som gifta i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja barn och unga så att de kan ta sig ur äktenskap och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en begränsning av möjligheten till anhöriginvandring för unga vuxna och tillkännager detta för regeringen.

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen mot tvångsäktenskap ska skärpas så att straffet blir längre och bättre motsvarar brottets karaktär och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen mot tvångsäktenskap ska skärpas så att brottet normalt leder till utvisning och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att redan ingångna äktenskap som skett genom tvång, hot eller psykologisk misshandel ska ogiltigförklaras och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa regelbundna undersökningar gällande om unga har möjlighet att själva välja partner och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att äktenskap som ingåtts genom ombud, där båda makarna inte varit fysiskt närvarande vid vigseln, ska förklaras ogiltiga i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på trossamfund och vigselförrättare att uppvisa nolltolerans mot tvångsäktenskap tillika barnäktenskap och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ett förbud mot kusingiften kan införas i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att månggifte ska vara olagligt för alla i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär upphävande av de månggiften som ingåtts före den 1 januari 2021 och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra kartläggningen av förekomsten av månggifte i Sverige, i fråga om officiella såväl som inofficiella äktenskap, och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja kvinnor och barn så att de inte tvingas ingå i eller utsättas för månggifte i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de som inte respekterar våra lagar gällande månggifte ska straffas och i den mån det är möjligt även utvisas ur landet och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett datum när alla kvarvarande och tillkommande månggiften i Sverige upphör och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en lag enligt fransk modell som medför att månggiften efter att förbud införts ändå kan få rättslig verkan utan att de ingångna månggiftena erkänns och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort möjligheten att erkänna månggiften på grund av synnerliga skäl och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra hantering av samtliga familjerättsliga dokument digitalt och tillkännager detta för regeringen.

48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att digitaliseringen ska vara en ständigt pågående process för förenkling och förbättring och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett frivilligt testamentsregister och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvidga arvsrätten till att också innefatta kusiner och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda den avlidnes integritet genom lagstadgad skyldighet att hålla känsliga digitala dokument som tillhört den avlidne hemliga och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga de arvsrättsliga reglerna i fråga om upphovsrätt genom att digitala dokument som upphovsrättsligt tillhör den avlidne specificeras i bouppteckningen och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att även det digitala arvet ingår i dödsboet och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda myndigheter bör informera personer +65 om hur de kan hantera sin digitala egendom och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast införa ett nationellt ställföreträdarregister och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka tillsynen och möjligheter till sanktioner och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ge den enskilde rätt till ekonomisk ersättning vid skada och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa och tydliggöra vilka kvalitetskriterier som ska gälla för ställföreträdare och deras arbete och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en rimlig maximal gräns för antalet personer en ställföreträdare får företräda och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det enklare att avsäga sig sitt uppdrag som god man och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra gode mannen medveten om uppdragets bredd och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Detta är Sverigedemokraternas familjerättspolitiska motion, som på många punkter är identisk med partiets större familjepolitiska motion. Skillnaden är att i denna motion är de åtgärder och förslag inom familjepolitiken som främst berör familjerättsområdet samlade.

Familjen är, med sin omhändertagande, kulturförmedlande och fostrande roll, samhällets viktigaste och mest grundläggande gemenskap. Starka och trygga familjer är en nödvändig förutsättning för harmoniska samhällsförhållanden. Politikens uppgift är att stötta familjerna utan att inkräkta på deras handlingsfrihet, men också att skapa

starka skyddsnät och stödja barnen i de fall då föräldrarna sviker sitt ansvar eller då familjen av någon anledning fallerar.

Det är av vikt med ett så tidigt fastställande av faderskap som möjligt; gemensam vårdnad ska i regel vara norm. Familjemedling behöver ske för barnens bästa och barn bör ges en särskild stödperson då vårdnadshavare separerar och det blir fråga om att lösa vårdnad, boende och umgängesfrågor. Det bör undersökas hur vårdnadsöverflyttning och adoption av placerade barn kan underlättas där så är bäst för barnet. Vigsselförrättande bör uppgraderas och bodelningsprocessen förbättras. Det ska råda nolltolerans mot barnäktenskap, månggifte och tvångs gifte. På det arvsrättsliga området bör testamentsregister upprättas, arvsrätten utvidgas och regelverk samt information kring digital kvarlåtenskap förtydligas. I familjerättens olika moment och instanser är det av vikt att förbättra och utöka möjligheterna till digitaliserad hantering och signering. Förbättringar behövs i systemet för ställföreträderskap.

Den centrala utgångspunkten inom familjepolitiken ska vara att barnens bästa alltid ska beaktas. Av den anledningen ska en barndomsgaranti införas och en nolltolerans mot misär. Ett flertal förslag inom denna garanti återfinns i kommittémotionen Barndomsgaranti.

Barndomsgaranti

Den centrala utgångspunkten för Sverigedemokraternas familjepolitik är att barnens bästa alltid sätts i första rummet. Alla barn ska ha rätt till en trygg uppväxt. En nollvision mot barnmisär ska vara lika självklart som till exempel en nollvision kring döda i trafiken. En barndomsgaranti ska skapas, inom vilken samhället ställer upp en nollvision mot diskriminering, mobbning och trakasserier. Barn måste skyddas från fysiskt och psykiskt våld, sexuella övergrepp och vanvård eller utnyttjande och så långt det är möjligt garanteras en trygg uppväxt med båda föräldrarna.

Fastställande av faderskap

Ett så tidigt fastställande av faderskap som möjligt är av stort värde då det innebär hänsyn till goda förutsättningar för barnet och även innebär jämställdhet.

Sverigedemokraterna står för barnets bästa, barnets rätt till båda sina föräldrar samt står för jämställdhet mellan kvinnor och män, mellan moderskap och faderskap. Ett tidigt fastställt faderskap säkrar barnets rätt till sitt biologiska ursprung, rätten till försörjning och till arv. Det finns även psykologiska och medicinska aspekter för barnet av att känna till sin bakgrund.

Ett tillkännagivande har riktats till regeringen om att den bör återkomma med ett lagförslag som innebär att ogifta föräldrar kan bekräfta föräldraskapet digitalt redan före barnets födelse. Detta vid behandling av regeringens förslag (2020/21:176) Modernare regler för bekräftelse av föräldraskap, faderskapsundersökningar och för att åstadkomma könsneutral föräldraskapspresumtion, som delvis handlade om digital bekräftelse av föräldraskap. Det återstår att se hur regeringen möter upp detta.

Så snart en graviditet är bekräftad är också den gravida kvinnan av uppenbara skäl fastställd som barnets mor. Om hon har en make fastslås denne per automatik som

barnets far. Om hon däremot är ogift måste faderskapet fastställas genom en särskild registrering. Detta gäller även om de blivande föräldrarna är registrerade som sammanboende. Ett sådant fastställande av faderskap kan enligt nuvarande regelverk påbörjas tidigast två månader innan barnet är beräknat att födas.

Detta medför bland annat en risk för formella komplikationer i de olyckliga fall då endera föräldern avlider innan faderskapet är fastställt. Det kan handla om arv som går förlorat eller att barnet plötsligt står utan vårdnadshavare. I båda fallen innebär det helt onödiga juridiska svårigheter i en situation som redan är djupt tragisk för alla inblandade. Därtill gäller att det för många föräldrar upplevs såväl märkligt som frustrerande och i vissa fall hindrande, att det som för dem är självklart, att de båda är blivande föräldrar, inte är formaliserat och därmed inte går att hänvisa till. Exempelvis skulle ett förslag som rätt för blivande fäder att ta ledigt för att närvara vid ultraljudsundersökning inte vara verksamt om faderskapet inte redan var fastställt.

Blivande föräldrar bör rimligen frivilligt kunna fastställa faderskapet så snart graviditeten konstaterats. Dessutom bör det vara en rutinåtgärd att erbjuda hjälp med detta vid de första kontakterna med mödravården och att processen ska moderniseras och förenklas. Idag görs normalt inga medicinska undersökningar av huruvida personen som utger sig för att vara pappa till barnet verkligen är den biologiska pappan. Därför skulle inte ett möjliggörande av tidigare registrering av faderskap medföra någon förändring gällande säkerhet. En utredning kring faderskap bör endast ske i de fall det finns oklarheter. Om föräldrarna är eniga bör det därför gå att fastställa faderskapet på ett enkelt sätt och så tidigt som möjligt.

Ett enligt civilutskottet har tidigare påtalat behovet av att kunna registrera faderskap tidigare. Trots det har ingen förändring kommit till stånd. Därför är det viktigt med en snar förändring. När det är genomfört bör också nästkommande yrkande om att fastställa som rutin inom mödravården att inleda processen om fastställande av faderskapet i de fall föräldrarna ger sitt medgivande, genomföras. När barnets fader är känd och faderskapet är fastställt innan födseln av barnet så bör vårdnaden om barnet från och med barnets födelse också bli gemensam, om det inte finns uppenbara skäl för att den inte ska bli det.

Ett barn har rätt till båda sina föräldrar. Det förekommer att fadern inte upplyses om att han blivit far till ett barn. Det finns även fall där det är osäkert vilken man som är far till ett barn. I de fallen en man får kännedom om att ett barn fötts som han skulle kunna vara far till, så bör det vara både möjligt och enkelt för honom att få det undersökt om han är fadern till barnet. Regeringen bör därför ta initiativ till en lagändring som innebär att en man som tror sig vara far till ett barn ska ha rätt att väcka talan och begära ett faderskapstest samt att han direkt ska fastställas som far till barnet, om ett positivt testresultat kan uppvisas.

Gemensam vårdnad som norm

Om det är till barnets bästa ska målet vara att föräldrarna har gemensam vårdnad. Det borde vara en självklarhet att barn ska ha rätt till båda sina föräldrar. Detta eftersom barnet ska ha rätt till båda sina föräldrar och för att jämställdhet ska gälla. Trots arbetet med att skapa likvärdiga möjligheter för båda föräldrar kvarstår moderns unika rätt att, i de fall föräldrarna inte är gifta, ensam avgöra om fadern till det gemensamma barnet

även ska vara vårdnadshavare. Detta innebär att barn i vissa fall riskerar att gå miste om sin far endast på grund av att detta är moderns vilja och fäder kan förlora rätten till föräldrapering och barnbidrag. Det kan även innebära att barnet går miste om medicinska och psykologiska faktorer, kännedom om eventuella sjukdomar på faderns sida, kännedom om sitt ursprung och om arv. Skyddsnetet runt barnet och rätten till båda föräldrarna brister, när modern ensam ges makten att avgöra om barnet ska tvingas avstå från umgänge med sin fader. Därför ska gemensam vårdnad vara den naturliga utgångspunkten efter ett barns födelse. Gemensam vårdnad ska göra båda föräldrarna delaktiga i barnets förhållanden och att de båda tar ansvar för barnet, utöka möjligheterna för barn att få tillgång till båda sina föräldrar och främja goda förhållanden mellan barnet och båda föräldrarna.

Regeringens lagförslag om ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister (prop. 2020/21:150) innehåller flera viktiga förslag. Där saknas dock att gemensam vårdnad ska utgöra norm och att föräldrar som är kända vid barnets födelse ska få gemensam vårdnad om gemensamma barn.

Då fadern till barnet är känd ska denne alltså automatiskt tillsammans med modern bli barnets vårdnadshavare och eventuella andra vårdnadsförhållanden utredas i efterhand enligt samma regler som idag, om det är motiverat. I dag erhåller båda föräldrarna gemensam vårdnad automatiskt endast om de är gifta. Då familjestrukturerna idag ser annorlunda ut föds många barn utan att föräldrarna bor tillsammans och ännu fler utan att föräldrarna är gifta, varför en modernisering av lagstiftningen är påkallad. Gemensam vårdnad ska dock inte infalla om en av föräldrarna under graviditeten visat sig vara grovt olämplig som förälder.

Familjemedling för barnets bästa vid separationer och vårdnadstvister

Kommunens familjerättsenhet bör vid separationer sammankalla berörda parter till samarbetsamtal som ska vara obligatoriska, i syfte att enas för barnets bästa. Stöd från familjerättens sida bör ges till båda parter inom samarbetsamtalen i syfte att nå enighet. Detta genom att en modell införs där parterna ska delta i samarbetsamtal. Utgångspunkten är att barnets bästa ska uppnås vid separation, gällande vårdnad och boende samt att delad vårdnad ska vara norm.

Regeringens förslag i propositionen Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister (2020/21:150) innebär obligatoriska informationssamtal, vilket närmar sig vårt förslag om familjemedling, men det når inte hela vägen fram. Vi vill se en mer långtgående familjemedling, kring vårdnad, enligt modell från norsk ”meckling”. Dessutom bör centrala utbildningsinsatser genomföras med krav på obligatorisk utbildning för framförallt familjemedlare. Detta bör ske genom ett övergripande kvalitetslyft. Familjemedlarna ska därför ges en särskild utbildning för sitt uppdrag och vikt bör läggas vid lämplighet. Tillkännagivanden riktades till regeringen om att det bör göras en översyn av vilka kunskapsförhöjande åtgärder som kan behövas för de personer som arbetar med familjerättsliga frågor. Dessutom att frågan om utökade möjligheter för socialnämnden att hämta in uppgifter utan en vårdnadshavares samtycke bör ses över och att det även bör ses över hur vårdnadsutredningar kan kvalitetssäkras och att i övrigt se över hur

vårdnadsutredningar kan kvalitetssäkras. Det återstår att se när och hur regeringen kommer att hantera tillkännagivandena.

En separation kan vara en upprivande och svår tid för en familj, inte minst för barnen. Forskning visar att konflikter och dålig kommunikation mellan föräldrar ökar riskerna för en negativ känslomässig och social utveckling hos barn. Möjlighet finns att förbättra situationen för dessa barn och undvika långa rättsprocesser med både ekonomisk och emotionell påfrestning som följd. Detta genom att ge vårdnadshavarna möjlighet att istället hitta samförståndslösningar i de fall konflikter kring vårdnad och liknande uppstår. Parterna bör ges stöd av familjerätten för att finna samförstånd. Tidig medling används i Norge med goda resultat; det bör även kunna göras i Sverige.

Viktigt är att nå föräldrar på ett tidigt stadium av separationen, då bäst förutsättningar finns för att kunna nå samförstånd. Därför bör en modell införas som sammankallar berörda parter till familjemedling på socialtjänsten, i syfte att enas för barnets bästa. Detta redan så snart det står klart att föräldrarna flyttat isär. I samband med detta bör också en särskild stödperson utses åt barnet. Då föräldrar bråkar och har svårt att komma överens används barnet ofta som vapen mot den andre föräldern. Där hamnar barnet i lojalitetskonflikt, vilket blir påfrestande för barnet. Barn har rätt att älska och ha tillgång till båda föräldrarna. Enligt lagen ska fokus ligga på barnens bästa. Trots detta är det föräldrarnas intressen som idag tas till vara genom juridiska ombud och det är främst ur föräldrarnas perspektiv som vårdnaden diskuteras och lösningar presenteras. Mycket lite fokus hamnar på barnets behov av sina föräldrar och andra anhöriga, där till exempel syskon och mor- och farföräldrar ofta helt glöms bort. Genom ett särskilt ombud för barnet kan barnets intressen bättre tillgodoses än fallet är idag.

Deltagande i familjemedling ska utgöra ett villkor för att få sin sak prövad i domstol gällande vårdnad, boende och umgänge. I dag erbjuds frivilliga samarbetsamtal, men det är föräldrarna själva som måste ta initiativ till dessa. Ofta sker det först i ett senare skede, då konflikten redan kan vara djup, vilket leder till svårigheter att komma överens. Dessutom kan den ena eller båda parter neka till samarbetsamtal utan vidare konsekvenser.

Vårdnadsöverflyttning och adoption

Ett barn får adopteras endast om det med beaktande av samtliga omständigheter är lämpligt. Vid den bedömningen ska särskilt beaktas barnets behov av adoption och sökandens lämplighet att adoptera. Det krävs vidare samtycke från en förälder som är vårdnadshavare, men däremot inte från en förälder som är utan del i vårdnaden. Om en överflyttning av vårdnaden har skett, krävs det alltså inte samtycke från den biologiska förälder som har mist vårdnaden. En sådan förälder har däremot rätt att komma till tals i adoptionsärendet. Det finns även vissa möjligheter att besluta om adoption utan en vårdnadshavares samtycke, nämligen om vårdnadshavaren befinner sig på okänd ort eller är varaktigt förhindrad att samtycka till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande. Utöver detta finns en möjlighet till undantag från kravet på samtycke om det finns synnerliga skäl för det.

Totalt sett anser vi att dessa regler är alltför begränsande och tar för lite hänsyn till barnets bästa. Barn som placeras i familjehem bör ha större rättigheter till ett bra liv och trygg uppväxt. Därför ska barnets bästa verkligen gå före alla andra intressen när det

gäller vårdnadsöverflyttning och adoption vid familjehemsplaceringar. Utöver det vill vi även att prövningen av en fråga om vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrar görs i den ordning som är mest lämplig och ändamålsenlig för barnet.

I Sverige förekommer mycket få inhemska adoptioner. Detta kan tyda på att möjligheten och kunskapen kring inhemska adoptioner är begränsad. Samtidigt har antalet aborter varit högt under senare år. Inhemska adoptioner verkar för de allra flesta vara ett okänt alternativ vid oönskad graviditet. Möjligheten och kunskapen kring inhemska adoptioner bör regeringen understödja genom väl formulerad information från berörda myndigheter.

Ett tillkännagivande riktades till regeringen genom socialutskottets behandling av betänkandet Socialtjänst- och barnfrågor (SoU24), där fler nationella vårdnadsöverflyttningar och nationella adoptioner ska möjliggöras. Detta mot bakgrund av fallet Lilla Hjärtat, aktuellt år 2020. Lilla Hjärtat familjehemsplacerades efter födseln på BB och växte upp i familjehemmet på grund av de biologiska föräldrarnas problem. Trots problemen i den biologiska familjen begärde de biologiska föräldrarna då flickan var 2 år att hon skulle återförenas med dem, vilket skedde. En tid därefter fann polisen flickan död hos den biologiska familjen.

Med anledning av fallet, föreslogs i propositionen Regelbundna överväganden av vårdnadsöverflyttning och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden (2020/21:35) ändringar i socialtjänstlagen (2001:453) och i LVU som ska innebära att socialnämnden har en skyldighet att, efter det att barnet varit placerat i samma familjehem under tre år, överväga frågan om vårdnadsöverflyttning årligen. Riksdagen gjorde till regeringen vid ärendebehandlingen ett tillkännagivande om lagförslag utifrån ett utskottsinitiativ och motionsyrkanden, om att en socialnämnd bör överväga ansökan om vårdnadsflytt senast efter två års boende i samma familjehem istället för tre år och en utvärdering föreslås av hur ofta behovet av vård i ett annat hem än det egna, ska övervägas.

Det bör utredas hur en förenklad process kan ske för att familjehemsföräldrar ska kunna adoptera barn som bott hos dem längre tid och där förhållandena hos den biologiska familjen är negativa för barnet.

Undersök möjligheterna till bättre ersättning till vigselförrättare

Att förrätta vigsel är ett viktigt uppdrag. Många personer väljer borgerlig vigsel, och därför bör efterfrågan på vigselförrättare på bättre sätt mötas och möjliggöras. Även om det är ett hedersuppdrag att få viga par så bör möjligheten att få förrätta vigsel i högre grad mötas. Uppdraget kräver viss förberedelse, tid och engagemang.

Länsstyrelsen ersätter borgerliga vigselförrättare med 110 kronor för en vigsel samt med 30 kronor ytterligare per vigsel om flera vigslar förrättas samma dag. Ersättningen har inte ändrats på över 30 år. Borgerliga vigselförrättare krävde år 2017 förhöjd ersättning, men trots detta kvarstår ersättningsnivån. Summan är anmärkningsvärt låg, exempelvis jämfört med arvoden för andra uppdrag inom det allmännas försorg, som privatpersoner eller förtroendevalda kan ha. I många fall tar dessa uppdrag möjligen i vissa fall längre tid i anspråk, men det har framkommit kritik mot den låga ersättningen även för dessa uppdrag.

Sjelva vigselförrättningen tar tid. I många fall innebär den resa samt förläggning till helg, då vigselförrättaren får avstå andra aktiviteter. En alltför låg ersättning kan leda till lägre intresse för att ta vigselförrättaruppdrag. Med anledning av detta bör möjligheterna till förhöjd ersättning ses över.

Vigselförrättande i de nordiska grannländerna

Det förekommer önskemål om och behov av vigselförrättande av svenska vigselförrättare, där Sveriges gräns passeras till ett närliggande land, eller i ett närliggande land. Det kan exempelvis gälla då svenska par reser med båt eller bor i Sverige men vill gifta sig på andra sidan närliggande landsgräns.

Enligt Skatteverket så gäller för borgerliga vigselförrättare att länsstyrelsen i varje län förordnar borgerliga vigselförrättare. Enbart den som är förordnad av länsstyrelsen är behörig att förrätta en borgerlig vigsel och behörigheten gäller i hela landet. Enligt gällande rätt (1904:26) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap kan regeringen bestämma att en diplomatisk eller konsulär tjänst eller en befattning som präst ska vara förenad med behörighet att i en främmande stat förrätta vigsel enligt svensk lag. Regeringen kan även genom ett särskilt förordnande ge en lämplig person en sådan behörighet.

Om svenska vigselförrättare fick viga svenska medborgare utomlands skulle det underlätta i hög grad för de som av olika skäl önskar eller behöver viga sig i närliggande land.

Utred möjligheter till en effektivare bodelningsprocess

Om makarna inte kan komma överens om bodelning, så kan processen bli långdragen och besvärlig. För den av makarna som har det sämst ställt ekonomiskt har slutförandet av bodelningen stor ekonomisk betydelse, och den behöver därför gå effektivt till.

Det har tidigare gjorts en utredning, *Några bodelningsfrågor* (Ds 2005:34), kring frågor om bland annat skadestånd och bodelning. I samband med utredningen som resulterade i en proposition behandlad i betänkande 2006/07:CU14, lades vissa förslag fram för att eventuellt övervägas framåt i tid. Det rörde införande av en preskriptionsregel för rätt till bodelning i äktenskapsbalken, vilket troligen skulle minska parternas rättsosäkerhet och andra problem i sammanhanget, därmed skulle antalet bodelningstvister kunna reduceras. Vidare konstaterades i utredningen att det förekommer handläggningsproblem på grund av parters passivitet och frånvaro, där den starkare parten kan tjäna på passiviteten och den svagare tvärtom vara ekonomiskt utsatt. Av den anledningen föreslog utredningen att överväga vite vid uteblivande vid sammanträden. Utredaren noterade även tänkt förslag om stupstocksföreläggande för att förhindra försvårande av bodelning. Ytterligare ett tänkt förslag rörde åtgärder kring att möjlighet att väcka särskild talan skulle kunna missbrukas av den part som kan vara vinnande på försening av bodelning. Vidare var en åtgärd att överväga att införa sanktioner för att få en part att medverka under bodelning.

Regeringen bör ta utgångspunkt i noterad promemoria från 2005 och utifrån den undersöka och ta fram lagförslag som kan bidra till en effektivare bodelningsprocess samt utreda vad som skulle utgöra en rimlig bortre tidsgräns för bodelningsprocesser.

Förtydliganden i sambolagen (2003:376) för att undvika informella barnäktenskap

Det förekommer ingen formell åldersgräns i sambolagen (2003:376). För att förtydliga och minimera riskerna för informella barnäktenskap, bör regeringen därför utreda hur regleringen förhåller sig till informella barnäktenskap och om förtydliganden behövs i lagen.

En person ska ha fyllt 18 år för att själv kunna välja att flytta hemifrån och bli sambo. Tillåtelse av en förälder eller vårdnadshavare behövs om man vill bli sambo innan man fyllt 18 år eftersom föräldrar har ansvar för sina barn fram tills de fyller 18 år, även om de flyttar hemifrån.

Frivilliga val görs idag där barn flyttar ihop med äldre personer; det gäller exempelvis unga par. Det förekommer även situationer där det som räknas som samboförhållanden i praktiken kan handla om informella barnäktenskap. Detta framgår av statistik från Statistiska centralbyrån, där det förekommer att flickor under 18 år har barn tillsammans med en äldre person samt lever i samboförhållande med den vuxne. Det ska inte föreligga risker att barn lever i parrelationer i samboskap med vuxna personer.

Barnäktenskap

Inga barn i Sverige ska vara gifta, vare sig officiellt eller inofficiellt. Det förekommer att barn förs från Sverige och återkommer efter att ha gifts bort i annat land. I slutet av år 2019 rapporterades i en granskning att antalet saknade barn i den svenska skolan som man misstänkte ha förts utomlands var minst 146. I 23 fall fanns konkreta misstankar om hedersbrott, exempelvis tvångsäktenskap och könsstympning. Mörkertalet är stort. Många kommuner kan inte svara på hur många barn som saknas eller orsakerna till att de försvunnit, och handlingsplaner saknas i många fall för hur man ska agera i de fall barn förts utomlands.

I maj 2020 beslutade riksdagen att bifalla regeringens förslag i propositionen Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (2019/20:131) där förslaget var ett nytt brott, barnäktenskapsbrott, som kan ge fängelse i högst fyra år samt att det är straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Även utreseförbud gäller som ska skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstympas. Förbudet ska utgöra hinder mot att utfärda pass och utgöra skäl för att återkalla pass och det ska vara straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud. Detta gäller från och med den 1 juli 2020.

Sverigedemokraterna vill däremot se ytterligare skärpningar. Den nya lagen innebär framsteg, men de barn som utsätts behöver stödjas i större utsträckning och framfarten av sådant agerande behöver motverkas. Det behöver utredas hur en ny brottsrubricering som tar sikte på det lågintensiva våldet och förtrycket kan genomföras, vilket ska omfatta kriminalisering av gärningar som enskilt möjligtvis inte medför straffansvar,

eller som i kombination inte bemöts med det straff som graden av klander motiverar. En utgångspunkt kan vara lagstiftningen om kvinnofridskränkning, där de samlade brotten motiverar en straffskala som bättre sätter förtrycket i en kontext, och en därav anpassad straffskala. Det finns en problematik i samband med förbudet mot retroaktiv strafflagstiftning. De som tidigare tvingats till barnäktenskap står utanför det skydd som det nu föreslagna medför. Det finns därför anledning att utreda hur även dessa kan åtnjuta det skydd som nu kan komma på plats. En sådan lösning kan vara att stadga att denna typ av brott ska vara brottsliga över tid, till dess att tvånget och äktenskapet upphör. Ytterligare en åtgärd kan vara att civilrättsligt upphäva alla barnäktenskap. Det ska innebära en kriminalisering av att vara gift med en minderårig, oavsett hur äktenskapet eller de äktenskapsliknande förbindelserna kommit till.

Den föreslagna straffskalan för barnäktenskapsbrott, om fängelse upp till fyra år, är omotiverat låg, särskilt då det jämförs med straffskalan för andra likvärdiga brott och att det här är fråga om brott mot barn av mycket allvarlig karaktär. Barnäktenskap innehåller upprepade våldtäkter mot barn.

Ytterligare aspekter är att alla med konkret inflytande över de barn som tvingas till giftermål, och som på något sätt bidrar till att ett barnäktenskap kommer till stånd, ska bära straffansvar för detta. Att välja att inte agera för att förhindra att ett barnäktenskap äger rum, bör rimligen också kunna anses som bidrag till äktenskapet och därmed också vara straffbart. Det ska gälla även för så kallade inofficiella äktenskap, som alltså aldrig rapporteras till Skatteverket. Utvisning ska, som särskild rättsverkan, alltid tillämpas för utländska medborgare.

För att motverka barnäktenskap behövs dessutom mer kartläggning och fler undersökningar som kan tala om hur läget ser ut och hur det utvecklas över tid. Därför ska staten utveckla system för att följa utvecklingen och förenkla för effektiva insatser mot barnäktenskap. De barn och unga som är offer för barnäktenskap måste få hjälp och stöd att ta sig ur sin situation på ett bra sätt. De som inte respekterar svensk lag gällande barnäktenskap utan fortsätter att leva som gifta med barn ska straffas och i den mån det är möjligt även utvisas ur landet. Eventuella lagar och regler som underlättar att barn ska kunna vara gifta i Sverige samt annat som är anpassat utifrån att barn är gifta, ska förändras så att det klart framgår att det aldrig accepteras att barn är gifta i Sverige.

Tvångsäktenskap

Förstärkning av regelverket och flera åtgärder mot tvångsäktenskap är nödvändiga. Barnäktenskap och tvångsäktenskap är mer vanligt förekommande i Sverige nu och på senare år, på grund av invandringen som fört andra sedvänjor med sig. Det är vanligt förekommande inom området hedersrelaterat våld och förtryck. Barnäktenskap och tvångsäktenskap innebär brott mot de mänskliga rättigheterna och mot svensk lagstiftning. Det kan ske genom tvång eller att en person genom påtryckningar förmås att gifta sig mot sin vilja.

Ingen person i Sverige ska tvingas ingå ett äktenskap man själv inte valt. Att själv bestämma vem man ska gifta sig med är en grundläggande rättighet i Sverige. Trots det har en utveckling skett där allt fler unga känner att de inte kan välja partner fritt. En undersökning från 2009 visade på att det kunde vara över 70 000 unga i Sverige som upplevde begränsningar vad gäller val av partner, begränsningar som oftast kom från

den närmaste familjens förväntningar eller krav. Några nyare siffror eller undersökningar än den utredning som Ungdomsstyrelsen gjorde 2009 är svårt att hitta. Det finns inga återkommande undersökningar som kan visa på hur läget förändras eller utvecklar sig. Det är dock viktigt att få grepp om situationen och att kunna sätta in åtgärder för att hindra att unga tvingas gifta sig med någon de inte själva valt. Därför behövs återkommande undersökningar på området. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) har det under åren 2015–2019 inkommit totalt 475 polisanmälningar rörande äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa.

EU-rätten öppnar redan genom familjeåterföreningsdirektivet för en möjlighet att bekämpa denna typ av missbruk. För att garantera en bättre integration och förhindra tvångsäktenskap, kan medlemsstater kräva att både utlänningen och anknytningspersonen i Sverige skall ha uppnått en viss lägsta ålder, dock högst 21, innan familjeåterförening kan beviljas. Sverigedemokraterna har föreslagit en sådan ordning under många år, men först efter krisen 2015 valde regeringen att införa denna regel även i Sverige, genom den tillfälliga migrationslagen. I sitt slutbetänkande i september 2020 föreslog Migrationskommittén att denna regel skulle permanentas, vilket Sverigedemokraterna välkomnar. Vi anser dessutom att regeln ska vara tvingande och inte, som idag, frivillig. Uppehållstillstånd skall vägras om någon av parterna är under 21 och det ska också omfatta all anhöriginvandring, inklusive anhöriga till medborgare, arbetskraftsinvandrare och studerande.

Utöver vad som idag är möjligt inom familjeåterföreningsdirektivet vill vi, för att motverka att unga i Sverige gifts bort mot sin vilja, höja åldersgränsen så att den mer liknar den som införts i bland annat Danmark. Där gäller att båda parter måste vara över 24 år för att äktenskapet ska användas som skäl för uppehållstillstånd i landet. Detta har, enligt danska källor, fungerat väl och medverkar till att färre personer utsätts för tvångsäktenskap. Resonemanget bakom regeln är att det generellt bör vara svårare att tvinga en 24-åring till äktenskap, då denne kanske hunnit utbilda sig, flytta hemifrån och blivit ekonomiskt självständig, jämfört med en 18-åring som helt lever ett liv styrt av släkt och familj.

Enligt svensk sedvänja och lagstiftning ska äktenskapet vara en frivillig handling. Europarådets parlamentariska församling fastslog år 2005 att tvångsäktenskap kränker individens mänskliga rättigheter och brottet får inte i straffprocessen rättfärdigas med kultur, tradition, sedvänja, religion eller så kallad heder.

Några nyare siffror eller undersökningar än den utredning som den tidigare Ungdomsstyrelsen gjorde 2009 är svårt att hitta. Det finns inga återkommande undersökningar som kan visa på hur läget förändras eller utvecklar sig. Det är dock viktigt att få grepp om situationen och att kunna sätta in åtgärder för att hindra att unga tvingas gifta sig med någon de inte själva valt. Därför behövs återkommande undersökningar på området.

År 2014 infördes en lagskärpning med syftet att förhindra tvångsäktenskap, men hittills har få dömts för brottet trots att flera förundersökningar öppnats, och inget tyder på att tvångsäktenskap skulle ha försvunnit. Därefter har viss lagskärpning gjorts, men problem kvarstår. I maj 2020 beslutade riksdagen att bifalla regeringens förslag i propositionen Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (prop. 2019/20:131) i vilken det infördes ett nytt brott, barnäktenskapsbrott, som kan ge fängelse i högst fyra år samt att det är straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Även utreseförbud gäller som ska skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstympas. Förbudet ska utgöra

hinder mot att utfärda pass och skäl för att återkalla pass och ska även medföra att det blir straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud. Detta gäller från och med den 1 juli 2020. Ytterligare sverigedemokratiska ställningstaganden framgår av separat förslag mot barnäktenskap.

En kunskapsbrist och brist på rutiner för att hantera dessa ärenden, tycks förekomma. För att undvika att unga utsätts för tvångsäktenskap är det viktigt att lagen fungerar som det är tänkt. Det är redan olagligt att på olika sätt tvinga någon till äktenskap, men då det fortfarande förekommer är det nödvändigt att genom lag ytterligare markera mot äktenskap som inte frivilligt ingås av båda parterna. Därför ska lagen mot tvångsäktenskap skärpas och utvisning dömas ut vid allvarigare brott för utländska medborgare. Straffet bör också stå i proportion till brottet eftersom personen som utsätts för tvångsäktenskapet faktiskt berövats möjligheten att välja sitt eget liv. Äktenskap som redan ingåtts, och det genom tvång, hot eller psykologisk misshandel, ska ogiltigförklaras.

I utredningen Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap från år 2012 föreslogs bättre tillsyn, skärpta krav och djupare dialog med religiösa samfund och vigselförrättare för att stoppa vigslar som innebär tvångs- eller barnäktenskap. Förslaget behöver realiseras och krav ska ställas på trossamfund och vigselförrättare att uppvisa nolltolerans mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.

Arrangerade äktenskap och arrangerade kusningiften

Arrangerade äktenskap och kusinäktenskap är vanligt förekommande i flera länder i vissa delar av världen där klansamhällen är vanliga och hederskultur har stark påverkan. Detta står i strid med västerländska och svenska normer och värderingar kring kvinnors fria val och vår syn på äktenskap. I takt med en stor migration från främmande kulturer har dessa fenomen kommit att bli allt vanligare i Sverige, vilket leder till ett behov av att lagstifta i frågan.

För påtvingade äktenskap finns redan idag straffrättslig reglering och i dessa fall ska naturligtvis varje förekomst beivras. Det finns dock skäl att se över huruvida kusinäktenskap eller andra äktenskap mellan individer med nära släktband alls ska erkännas i svensk rätt. Både Norge och Danmark har tidigare identifierat denna problematik och lagt förslag om aspekter av detta. Norge har föreslagit ett förbud mot kusinäktenskap och i Danmark kan äktenskap mellan kusiner inte utgöra grund för anhöriginvandring. Även Sverige bör ta de steg som krävs för att motverka tillväxten av denna problematik.

Sverigedemokraterna vill därför tillsätta en utredning som överväger och föreslår ett förbud mot kusinäktenskap och äktenskap med nära släktingar. Utredningen ska även ta ställning till följdändringar med anledning av ett sådant förslag, såsom huruvida sådana äktenskap ska kunna ligga till grund för rätt till anhöriginvandring.

Månggifte

Månggifte är inte tillåtet i Sverige och är straffbart. Trots det förekommer att människor lever i vad som brukar kallas månggifte, på grund av att dessa ingåtts i annat land eller inofficiellt i Sverige. Månggifte ska aldrig erkännas när någon söker uppehållstillstånd i

Sverige. Månggifte ska vara olagligt för alla i Sverige oavsett härkomst och ska bestraffas om de förekommer.

I regeringens lagförslag Förbud mot erkännande av utländska månggiften (prop. 2021/21:149) föreslår regeringen vissa strängare bestämmelser. Det är positivt. Däremot är det på flera punkter inte tillräckligt långtgående. Det saknas helt förslag om hur månggiften som finns i dag i Sverige ska upphävas. Trots att flera i den föregående utredningens politiska referensgrupp, där Sverigedemokraterna ingick, påtalade ett behov av ett definitivt slutdatum för när alla kvarvarande månggiften måste vara upphävda, valde utredaren att inte gå vidare med ett sådant förslag.

Skärpt lagstiftning måste innebära att utländska polygama äktenskap aldrig erkänns i Sverige och att sådana äktenskap ska vara olagliga för alla i landet. Dessutom måste sådana äktenskap som redan har erkänts av svenska myndigheter upplösas. Regeringsförslaget saknar upphörandedatum då alla kvarvarande och tillkommande månggiften i Sverige upphör, vilket enligt oss bör införas. Vidare bör den föreslagna pysventilen med synnerliga skäl enbart få användas när någon part avlidit.

Vi menar även att otillåtna månggiften, i enlighet med den franska modellen, ska kunna få rättslig verkan, och att den föreslagna möjligheten till erkännande av månggiften på grund av synnerliga skäl ska tas bort. Enligt franska regler gäller förbud mot alla månggiften och inga månggiften erkänns i landet, men för att skydda framförallt kvinnor som ingått i ett månggifte, finns även en lag som innebär att ett månggifte som inte erkänns ändå kan få rättslig verkan. De som ingått i månggifte blir inte helt rättslösa. Behovet av rättslig verkan finns exempelvis då mannen i äktenskapet dött och endast den första frun skulle ärva mannen eller i fråga om arv till barn. Lagen ska alltså användas enbart när de rättsliga verkningarna för vissa individer som ingått i månggifte annars blir orimliga.

Regeringen bör återkomma med lagstiftning som innebär upphävande av de månggiften som ingåtts före den 1 januari 2021. I behandlingen av utskottsbetänkandet Förbud mot erkännande av utländska månggiften m.m. (2020/21:CU18) riktades ett tillkännagivande till regeringen om att den skulle återkomma till riksdagen med ett lagförslag där innebörden av undantagsreglerna ändras. Enligt riksdagen ska en utsatt person under vissa omständigheter kunna få ett rättsligt skydd utan att äktenskapet erkänns.

För att motverka månggifte behövs även mer kartläggning och fler undersökningar som kan tala om hur läget ser ut och hur det utvecklas över tid, inte minst för att följa upp hur förslag och agerande mot månggifte eventuellt påverkar förekomsten. Därför ska staten utveckla system för att följa utvecklingen och förenkla för effektiva insatser mot månggifte. De personer som är offer för månggifte måste få möjlighet att ta sig ur sin situation på ett bra sätt. Det gäller inte minst de barn som drabbas negativt av att föräldrarna ingår polygama äktenskap. De som inte respekterar våra lagar gällande månggifte utan fortsätter att leva som gifta med flera, utan att alla parter frivilligt sagt ja till varandra, ska straffas och i den mån det är möjligt även utvisas ur landet.

Digitaliserad hantering av dokument

Omställningsprocessen till digital hantering av handlingar är långt gånge. Detta är den kanske mest omfattande samhällsförändringen sedan industrialiseringens dagar.

Fortfarande behöver vissa familjerättsliga ansökningar och signeringar ske manuellt. Detta trots att avancerade avtal i de flesta sammanhang kan hanteras och signeras digitalt. Användningen av elektronisk signering via bank-id används i många sammanhang, även där hög säkerhet och stark sekretess är nödvändig.

Exempel är att det finns rättsliga hinder vid elektroniska underskrifter i fråga om överlåtelse av fast egendom, upprättande av testamente och äktenskapsförord. Fysisk underskrift krävs för att vissa rättshandlingar ska vara giltiga. Föräldrar som är överens om att ändra boende, umgänge eller vårdnad kan ansöka hos tingsrätten om detta, men det finns ingen särskild blankett för att ansöka enligt Sveriges Domstolar. Där uppmanas sökanden istället att skriva på ett vanligt papper vad det är man kommit överens om, att signera och skicka in.

Det är rimligt att familjerättsliga handlingar, ansökningar och signeringar även ska kunna lämnas in digitalt för den som önskar. Regeringen bör möjliggöra att alla familjerättsliga dokument ska kunna hanteras digitalt och samtidigt fortsatt rättssäkert. Detta skulle korta handläggningstiderna, minska kostnader och även vara positivt ur miljösynpunkt. Digitaliseringen bör vara en ständigt pågående process för att förenkla och förbättra.

Testamenteregister

Det finns fördelar med att inrätta ett frivilligt testamenteregister. Testamenten upprättas idag ofta med hjälp av banker, begravningsbyråer eller andra privata aktörer. De ska vara skriftliga och bevittnade för att vara giltiga och när bouppteckning ska ske; därför måste testamentet finnas i original. Många gånger förvaras dokumentet i hemmet eller i ett bankfack, men ordentliga föreskrifter för hur bankerna ska hantera dessa bankfack vid innehavarens bortgång saknas. Tyvärr händer det att testamenten kommer bort eller inte hittas. Det kan bero på olika saker. Exempelvis kan testatorn ha ångrat sig och förstört dokumentet, men det kan också vara så att någon som sett sig missgynnad av testamentet valt att låta det försvinna. De som är sjuka en tid innan sin bortgång lämnar inte sällan över ansvar för ekonomi och liknande till någon annan, vilket innebär att fler än författaren kan ha tillgång till testamentet.

Även om arvingar vet om att den avlidne har skrivit ett testamente och kanske även vad det innehåller, måste handlingen finnas fysiskt för att gälla. Rätten att återkalla ett testamente innebär också att bevisbördan blir stor för den som utan ett original vill påskina ett testamentes giltighet. Hade testamentet istället förvarats hos en statlig nationell myndighet skulle det vara enkelt att hitta och dessutom vara av ostridigt gällande äkthet.

Det har diskuterats att införa möjligheten till statlig testamenteregistrering. Under våren 2021 riktades ett tillkännagivande till regeringen från civilutskottet: ”Regeringen bör prioritera arbetet med frågan om ett testamenteregister samt ta nödvändiga initiativ för att inrätta ett frivilligt sådant register i det allmännas regi.” Det återstår att se huruvida regeringen agerar enligt tillkännagivandet. Ett liknande register finns redan i flera andra länder. Registreringen ska innebära att man som privatperson meddelar om testamentet och innehållet, att släktingar kan ta del av ett testamente de vet är giltigt och i rätt version. Registreringen ska fungera som ett skydd för den som vill vara säker på att arvsfördelningen enligt testamentet följs.

Ett oberoende frivilligt register för testamenten med möjlighet till digital hantering borde därför vara att föredra. Detta frivilliga register ska vara till för att den enskilde ska kunna säkerställa att hans eller hennes testamente inte försvinner eller aldrig blir hittat, så att den sista viljan blir uppfylld.

Utvidgad arvsrätt

Det är rimligt att arvsrätten utsträcks till att innefatta kusiner. Enligt gällande lagrum (ärvdabalk 1958:637) gäller att om en person som inte upprättat testamente och som saknar bröstarvingar avlider tillfaller arvet i första hand den avlidnes föräldrar eller, om de inte är i livet, personens syskon eller deras avkomlingar i nedstigande led. Även far- och morföräldrar kan arva om andra arvsberättigade saknas. Deras barn i sin tur, det vill säga arvlåtarens fastrar, mosttrar, farbröder och morbröder, äger också arvsrätt. I stort sett kan man säga att de flesta nära släktingar har rätt att arva, vilket är bra. Dock saknas i dagsläget arvsrätt för kusiner liksom för mer avlägsna släktingar.

Om arvsberättigade saknas beslagtas istället en avlidens persons tillgångar av staten för att gå till Allmänna arvsfondens verksamhet. Allmänna arvsfonden har, enligt 5-7 §§ arvsfondslagen (1994:243), till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning.

Allmänna arvsfonden förvaltas av Kammarkollegiet som en särskild fond. Under 2019 fördelade Arvsfondsdelegationen 749 miljoner kronor till olika projekt i civilsamhället genom fördelningsbeslut i en politiskt tillsatt delegation. Kammarkollegiet har att driva in och föra processer vid dödsboutredningar där man kan misstänka att arvsberättigade saknas. I de tjänster man utför åt Allmänna arvsfonden ingår bland annat att bestrida testamenten som innehåller formfel där ogiltigförklaring skulle innebära att arvtagare saknas. Det bör inte vara statens uppgift att verka för att arvingar ska mista sin arvsrätt på grund av små formaliafel.

Allmänna arvsfonden har dessutom fått kritik för bristande kontroll från bland annat Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och från Statskontoret. Den förra har pekat på indikationer att medel från Arvsfonden har betalats ut till islamistiska och antidemokratiska organisationer. Att avlidna personers tillgångar används så vårdslöst är inte bara allvarligt ur ett samhällsperspektiv utan också respektlöst gentemot de avlidna.

Familjen är samhällets viktigaste beståndsdel och det saknas skäl att anta att den som saknar närmare släktingar än kusiner i regel hellre skulle se sitt livsverk, stort eller litet, tillfalla staten än de släktingar som faktiskt finns i livet. Den kritik som riktats mot Allmänna arvsfondens hantering av uppdraget stärker den bilden. Det finns därför skäl att utöka arvsrätten till att inbegripa kusiner och i förlängningen eventuellt än mer avlägsna släktingar. En sådan ordning skulle bättre svara mot vad som kan presumeras vara arvlåtarens vilja och skulle förhindra ovärdiga arvstvister mellan staten och en avlidens anhöriga.

Digitalt arv efter avliden

Det finns behov av att förtydliga arvsrättsliga regler kring upphovsrätt, att säkerställa att det digitala arvet ingår i dödsboet och att skydda den avlidnes integritet.

Den digitala utvecklingen har varit snabb och lagstiftningen håller inte alltid jämna steg. Datorer och smarta tillbehör innehåller en hel del personligt material, såsom foton, musik, texter och e-post. Det är vanligt att personligt material som fotografier och texter placeras i webbhotell och liknande hyrda digitala platser. Digitala tillgångar kan ha ett monetärt värde men också ett affektionsvärde. Den befintliga lagstiftningen, ärvdabalken (1958:637), gällande arvsrätt gör inte skillnad på materiella och immateriella tillgångar. Den avlidnes digitala egendom borde på samma sätt som annat slags egendom ingå i kvarlåtenskapen.

Ärvdabalken specificerar dock inte vad som gäller för sådana tillgångar när någon går bort, och därför kan man anta att själva innehållet på en dator eller det som finns i någons molntjänst sällan upptas i bouppteckningen. Vem som är den rätte arvtagaren är därför inte klart och regler för hur konton och lösenord ska hanteras saknas. Det innebär till exempel att en arvinge kan radera digitala tillgångar utan att övriga arvingar gett sitt tillstånd eller att känslig information kan läcka ut och spridas. Exempelvis kan myndigheter skicka ut sekretessbelagda dokument med e-post och det kan finnas journaler nerladdade på datorn. Rättsligt finns inga hinder för en arvinge att publicera sådana eller andra känsliga dokument som kan finnas i datorn eller surfplattan. Det finns ingen lag som reglerar vad arvingarna har rätt eller inte rätt att göra med informationen. Det saknas en skyldighet att hålla saken hemlig och på så vis skydda den avlidnes integritet. När det gäller folkbokföring, patientjournaler och ekonomisk information gäller sekretess även postmortem, och också när det kommer till det digitala arvet borde den avlidnes integritet skyddas genom lag.

Svenska pensionärsförbundet informerade i maj 2020 om vad som gäller för digital kvarlåtenskap. Informationen gällde vilket material det kan avse, var någonstans materialet kan vara placerat, hur det kan hanteras, hur man kan planera för den digitala kvarlåtenskapen och att man kan utse en betrodd person, en intressebevakare, att förfara med kvarlåtenskapen, genom ett avtal, ett juridiskt dokument.

De arvsrättsliga reglerna i fråga om upphovsrätt behöver förtydligas. Material som finns i datorer, andra digitala verktyg eller molntjänster och som upphovsrättsligt tillhör den avlidne borde rimligen specificeras i bouppteckningen och därför finns ett behov av ett förtydligande kring de arvsrättsliga reglerna i fråga om hur digital egendom ska behandlas när någon dör. Lagstiftningen bör ses över så att det säkerställs att även det digitala arvet ingår i dödsboet. Information likt den som Svenska pensionärsförbundet förmedlat gällande digital kvarlåtenskap behöver på ett tydligare sätt även förmedlas via berörda myndigheter som pensionärer kommer i kontakt med i samband med frågor kring gällande lagrum, kvarlåtenskap, arv och testamenten.

Översyn av gode män och förvaltare

Systemet med gode män och förvaltare behöver ses över. Sverigedemokraterna har länge drivit frågan om behov av översyn och att införa ett nationellt register.

Utredningen Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36) uppmärksammar vissa problem. Utredningen lägger fram förslag om bland annat mer insyn i ställföreträdarens verksamhet och krav på ställföreträdarens redovisning och överförmyndares granskning. Vidare föreslås att det ska vara obligatoriskt med försäkring för ställföreträdare, skyldighet för överförmyndaren att informera tilltänkt ställföreträdare om

innebörden av uppdraget och att överförmyndaren ska utse en ny ställföreträdare så snart som möjligt när en ställföreträdare begär sitt entledigande. Införande av ett nationellt ställföreträdaregister föreslås.

En stor invandring har lett till en överbelastning av systemet för ställföreträdare. För att lösa situationen kan andra lösningar behövas än att enbart förlita sig till människors goda vilja. Dessutom har det visat sig att systemet utnyttjats av personer som för ekonomisk vinning tagit sig an godmanskap för betydligt fler sökande än vad som är praktiskt möjligt att hinna med. Det finns ett stort behov av att inrätta ett nationellt ställföreträdaregister för att kunna kontrollera hur många uppdrag en ställföreträdare har och för vem. Ett sådant register kan också användas för att möjliggöra att välja bort olämpliga ställföreträdare. Ett nationellt register över ställföreträdare skulle, enligt Pensionsmyndigheten, medföra mindre risk för fel i deras handläggning och en högre rättssäkerhet i myndighetsutövningen. Myndigheten hänvisar också till att JO har påpekat brister i nuvarande hantering av ställföreträdarens uppgifter i Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens register då de har missat att hantera byte av ställföreträdare. Enligt Pensionsmyndighetens bedömning ska investeringen i registret kunna intjänas på tre till fyra års sikt, utan hänsyn tagen till mer svårkalkylerade nyttor som ökad rättssäkerhet. Därför bör ett nationellt register snarast införas.

I Riksrevisionens granskning ”Tillsyn av ställföreträdare och överförmyndare – Statens bristande ansvar för samhällets mest utsatta (RiR 2017:33) framgår, utöver behovet av ett automatiserat nationellt register, att flera områden både behöver och kan förbättras. Detta gäller tillsyn, organisation och överförande av kunskap. Förutom förbättrad tillsyn behöver det finnas möjligheter till sanktioner och den enskilde ska också ha rätt till ersättning för ekonomisk skada i det fall ställföreträdaren skulle missköta sig. Skydds nätet för utsatta människor måste vara starkt.

Det är lika viktigt att ställa tydliga krav på ställföreträdare från start, som att någon ställer upp som ställföreträdare. Detta så att ställföreträdarskap kommer att innebära att hög kvalitet hålls, att den som företräds får den hjälp den ska få, att alla vet vad som gäller och att kontroll finns på insatserna. Med tydlig kravställning enligt förutbestämda kvalitetsnormer, så minskar riskerna att fel begås och problem uppstår. Regeringen behöver tydliggöra vilka kvalitetskriterier som gäller både för ställföreträdarna själva och för det arbete de utför, och säkerställa att de efterföljs. Det behöver införas regler om en rimlig maximal gräns för antalet personer en ställföreträdare får företräda, detta för att undvika utnyttjande för ekonomisk vinning och att uppdragen inte klaras av med bibehållen hög kvalitet.

Mikael Eskilander (SD)

Roger Hedlund (SD)

Angelica Lundberg (SD)